

**ΒΑΣΙΛΗΣ
ΚΑΣΚΑΡΕΛΗΣ**

Η ΤΕΛΕΙΑ ΚΑΤΑΙΓΙΔΑ

Το ΝΑΤΟ μετά την 11η Σεπτεμβρίου

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Περιεχόμενα

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	9
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
ΝΑΤΟ – Ιστορικά, δομικά και λειτουργικά στοιχεία	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Δυτικά Βαλκάνια	39
<i>Κόσοβο</i>	44
<i>Βοσνία-Ερζεγοβίνη</i>	61
<i>πΓΔΜ</i>	74
<i>Αλβανία</i>	88
<i>Σερβία</i>	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Ασφάλεια και την Άμυνα (ESDP)	107
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
Ελληνοτουρκικά θέματα και σχέσεις στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ . .	151
<i>Αλλαγή σκηνικού μέσα στη Συμμαχία</i>	151
<i>Διαπραγματεύσεις για Επιχειρησιακά Μέτρα Οικοδόμησης</i> <i>Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ) Ελλάδας-Τουρκίας</i>	157
<i>Οριοθέτηση των ελληνοτουρκικών θαλάσσιων συνόρων</i> . .	168
<i>Ονομασία Στενών</i>	171
<i>Λήμνος – Θέμα double disclaimer</i>	176

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η αρχή της Τέλειας Καταιγίδας	189
<i>Τρομοκρατικά κτυπήματα 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ. .</i>	189
<i>Πρώτες κινήσεις για την αναθέρμανση των σχέσεων</i>	
<i>ΝΑΤΟ-Ρωσίας.</i>	196
<i>Συνταρακτικές αλλαγές στο διεθνές πολιτικο-διπλωματικό</i>	
<i>σκηνικό</i>	199
<i>Το ΝΑΤΟ εκτός περιοχής (ΝΑΤΟ out of area).</i>	210
<i>Operation Active Endeavor</i>	216
<i>Οι μεγαλύτερες από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο</i>	
<i>ανακατατάξεις στη διεθνή σκακιέρα.</i>	218

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Το αποκορύφωμα της αναβάθμισης και η αντίστροφη	
μέτρηση στις σχέσεις ΝΑΤΟ-Ρωσίας	225

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Αφγανιστάν – Ναρκωτικά – ISAF	239
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Η εκδήλωση της Τέλειας Καταιγίδας και η Επόμενη Μέρα . .	247
<i>Κοσμογονία στην Ουάσιγκτον.</i>	250
<i>Τα προεόρτια της εισβολής στο Ιράκ</i>	261
<i>Η εισβολή</i>	293
<i>Η καταστροφική Επόμενη Μέρα</i>	307

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

Διεύρυνση του ΝΑΤΟ – Σύνοδος Κορυφής στην Πράγα . . .	327
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Διαδοχή του Γενικού Γραμματέα του ΝΑΤΟ	339
--	-----

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	341
--------------------	-----

Πρόλογος

Έφτασα στο ΝΑΤΟ με βαριά καρδιά στις αρχές Απριλίου 2000, ύστερα από πεντέμισι έντονα χρόνια στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη.

Το ΝΑΤΟ δεν το γνώριζα και με απωθούσε. Από μακριά έδινε την εντύπωση ενός ακόμα διεθνούς οργανισμού. Είχα πλάσει την εικόνα ενός στρατιωτικού απολιθώματος του Ψυχρού Πολέμου που η επιβίωσή του ήταν αβέβαιη, γιατί η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και η δημιουργία ενός ενιαίου χώρου ασφάλειας στην Ευρώπη δεν του έδινε θέση στο μέλλον.

Πίστευα ότι η προσπάθεια μεταλλαγής του τη δεκαετία του '90 –με τις δύο στρατιωτικές επεμβάσεις στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και στο Κόσοβο, στην κατασπαραγμένη από εθνικά μίσση περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, καθώς και τη διεύρυνση προς την Ανατολική Ευρώπη με τη συμπερίληψη στον κατάλογο των Συμμάχων της Ουγγαρίας, της Πολωνίας και της Τσεχίας– είχε δώσει στη Συμμαχία το φιλί της ζωής και μία περίοδο χάριτος, που είχε όμως, όπως διαφαινόταν τότε από την εξέλιξη των πραγμάτων, ημερομηνία λήξης. Αυτό, εξάλλου, ήταν και το σημείο αναφοράς όλου σχεδόν του διεθνούς Τύπου, που αναρωτιόταν κατά καιρούς, και πάντα στις εσωτερικές σελίδες, γιατί το θέμα δεν πουλούσε, εάν είναι το ΝΑΤΟ συναφές με την υφιστάμενη πραγματικότητα.

Επιπλέον, παρακολουθώντας από απόσταση και μέσα από

δεκάδες φίλτρα τις σχετικές διεργασίες και επηρεασμένος από το έντονα αντινατοϊκό κλίμα που επικρατούσε επί δεκαετίες στην κοινή γνώμη, στις εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες και στον Τύπο στην Ελλάδα, είχα σχηματίσει την εντύπωση ότι το ΝΑΤΟ ήταν απλώς ένα αναγκαίο κακό και παράλληλα η πηγή του κακού για τα περισσότερα δεινά του ελληνισμού, με αποκορύφωμα εκείνο της Κύπρου. Ήταν ένα διεθνές forum όπου το ελληνικό ισοζύγιο υπήρξε καταφανώς παθητικό και συνέχιζε να μην έχει ελπίδες βελτίωσης.

Η πρώτη επαφή επιδείνωσε την ψυχολογική μου κατάσταση και ενίσχυσε τις αρνητικές εντυπώσεις μου. Η έδρα της Συμμαχίας είχε μεταφερθεί εσπευσμένα το 1967 στο απομακρυσμένο και υποβαθμισμένο τότε προάστιο των Βρυξελλών Έβερε, αφού εκδιώχθηκε κακήν κακώς, ταυτόχρονα με τις στρατιωτικές δομές SHAPE και AFCENT, από το Παρίσι από τον τότε Πρόεδρο της Γαλλίας Charles de Gaulle, που ανακοίνωσε ταυτόχρονα και την αποχώρηση της χώρας του από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Ο λόγος ήταν ότι η Συμμαχία είχε τεθεί υπό πλήρη αμερικανο-βρετανική κηδεμονία, έχοντας περιορίσει στο ελάχιστο τη γαλλική παρουσία σε θέσεις-κλειδιά. Έκτοτε στεγαζόταν σε κάτι προκατασκευασμένα, ευτελούς αξίας, πεπαλαιωμένα και γκρίζα κτίρια, που η αρχική ιδέα ήταν να χρησιμοποιηθούν από τη Βελγική Κυβέρνηση για την προσωρινή στέγαση ενός νοσοκομείου.

Οι χώροι των αιθουσών συνεδριάσεων, των γραφείων της Διεθνούς Γραμματείας και των κοινόχρηστων χώρων θύμιζαν έντονα τους αντίστοιχους σοβιετικών περιφερειακών επαρχιακών οργανώσεων, που είχα ζήσει από πρώτο χέρι πριν από την πτώση του τείχους στο Βερολίνο, και νόμιζες ότι τα κτίρια

κατασκευάστηκαν με μόνο στόχο την πρόκληση ταχείας κατάθλιψης στους χρήστες τους. Η υποχρεωτική στέγαση μέσα σε αυτά, και σε ανεπαρκέστατους χώρους, και των γραφείων των Μόνιμων Αντιπροσωπειών των 19, τώρα πλέον 28, συμμαχικών κρατών συμπλήρωνε την εικόνα ενός χώρου που στην καλύτερη περίπτωση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως γκέτο ή, σε συνδυασμό με τα αυστηρά μέτρα ασφάλειας που επικρατούσαν, ως στρατόπεδο.

Στα βασικά συστατικά της συνταγής θα έπρεπε να προστεθούν ένα διάχυτα έντονο ψυχροπολεμικό κλίμα, μια μυστικοπάθεια που κάλυπτε όλες τις δραστηριότητες, μια δύσκαμπτη πολιτικο-στρατιωτική προσέγγιση των θεμάτων και η έλλειψη κάθε διάθεσης αστεϊσμού ακόμα και στις σχετικές κοινωνικές εκδηλώσεις.

Οι μόνες ακτίδες φωτός που διέκρινα κατά την πρώτη μου επαφή με το απολίθωμα ήταν ο νέος Γενικός Γραμματέας, που είχε αναλάβει τα νήια της Συμμαχίας μερικούς μήνες πριν από την άφιξή μου, και η επικείμενη αντικατάσταση αρκετών Μόνιμων Αντιπροσώπων (Πρέσβων).

Ο λόρδος Robertson of Port Helen, Σκοτσέζος, ήταν ένας δοκιμασμένος στην απαιτητική βρετανική σκηνή πολιτικός, με μια πολυσύνθετη προσωπικότητα, όπως υπήρξε και η σταδιοδρομία του. Πέρασε από διάφορες αλληλοσυγκρουόμενες φάσεις, γεγονός που συνήθως βοηθάει τον άνθρωπο να αποτινάξει συμπλέγματα, να ισορροπήσει και να δει τα πράγματα με αντικειμενικό τρόπο. Γιος επαρχιακού αστυνόμου, ξεκίνησε την πολιτική σταδιοδρομία του ως αντιαμερικανός διαδηλωτής και μάχιμος εκπρόσωπος των συνδικάτων της μπίρας και του ουίσκι, για να καταλήξει, με την καλή έννοια του όρου, πολι-

τικός των Εργατικών, βουλευτής, Υπουργός Άμυνας στην Κυβέρνηση Blair, λόρδος, μέλος της Βουλής των Λόρδων και Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ. Άνδρας με πολιτική κρίση, πηγαίο χιούμορ, ιδιαίτερα άνετος στις προσωπικές σχέσεις, και πεπεισμένος για την ανάγκη διατήρησης των διατλαντικών σχέσεων και, ταυτόχρονα, για την αναδιοργάνωση και ενδυνάμωση των ευρωπαϊκών στρατιωτικών δομών, ήταν ο σωστός άνθρωπος στη σωστή θέση κατά τα εξαιρετικά δύσκολα για τη Συμμαχία πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα.

Η κατάσταση στα Δυτικά Βαλκάνια, στα οποία η Συμμαχία είχε παρέμβει για πρώτη φορά στην ιστορία της στρατιωτικά με έντονους βομβαρδισμούς το 1995 στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το 1999 κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Κόσοβο, και μάλιστα χωρίς έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, παρουσίαζε μεταπολεμική ύφεση και κόπωση, παρέμενε όμως στην εβδομαδιαία ημερήσια διάταξη του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου (North Atlantic Council – NAC), χωρίς να εμφανίζει τους πρώτους μήνες από την ανάληψη των καθηκόντων μου εξάρσεις.

Αντίθετα, η πλειοψηφία των Μόνιμων Αντιπροσώπων έπασχε ακόμη, δέκα χρόνια μετά την κατάρρευση του τείχους του Βερολίνου, από το σύνδρομο της σοβιετικής απειλής. Το θέμα που τους απασχολούσε ήταν η μείωση της επιρροής της Ρωσίας στην Ευρώπη, η διπλωματική απομόνωσή της και ο εγκλωβισμός στα γεωγραφικά όριά της. Στην καθημερινή ζωή, η τακτική αυτή μεταφραζόταν σε ατέλειωτες συζητήσεις για τη λήψη μέτρων περιορισμού της οποιασδήποτε δραστηριότητας του ρώσου στρατιωτικού εκπροσώπου στο SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europe), το Συμμαχικό Στρατη-

γείο στη Μονς του Βελγίου. Η ρωσική παρουσία ενός στρατηγού και μιας μικρής υποστηρικτικής ομάδας είχε αποφασιστεί το 1996, μετά την περιορισμένη συνεργασία ΝΑΤΟ-Ρωσίας στην IFOR (Implementation Force) στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Η όλη κατάσταση μου θύμιζε έντονα τις συζητήσεις μου ως αρχηγού της ελληνικής στρατιωτικής αποστολής με τα μέλη των τριών συμμαχικών στρατιωτικών κυβερνήσεων στο Δυτικό Βερολίνο πριν από την πτώση του τείχους. Η προσοχή τότε εστιαζόταν στη ρουτίνα τήρησης ισορροπιών με τους Σοβιετικούς στον τέταρτο τομέα της πόλης, στο καθεστώς λειτουργίας του παγκοσμίως γνωστού και ιστορικού μοναδικού σημείου ελέγχου Check Point Charlie, και στην αυστηρή τήρηση της επίσημης ονομασίας της πόλης, που δεν ήταν Δυτικό Βερολίνο αλλά Βερολίνο (Δυτικός Τομέας – Berlin [West]). Μέχρι που ήρθαν τα πάνω κάτω, το τείχος έπεσε, η πόλη ενοποιήθηκε, ονομάστηκε και επίσημα απλώς Βερολίνο, και ο τότε γνωστός δήμαρχος του Δυτικού Βερολίνου Eberhard Diepgen, από εκεί που μιλούσε μόνο αγγλικά στις συναντήσεις μας, άρχισε να μιλάει μόνο γερμανικά και να συνοδεύεται από διερμηνέα.

Στη μετεωρολογία υπάρχει ένα φαινόμενο που η Εθνική Υπηρεσία Μετεωρολογίας των ΗΠΑ αποκαλεί η Τέλεια Καταιγίδα (The Perfect Storm). Εμφανίζεται σπανιότατα, ίσως και μία φορά κάθε εκατό χρόνια, και αποτελείται από έναν συγκρουστικό συνδυασμό τροπικού κυκλώνα, τυφώνα, ακραίας υγρασίας, υψηλής παλίρροιας, ισχυρότατων ανέμων και τεράστιων κυμάτων. Το φαινόμενο αρχίζει με απόλυτη νηνεμία και καλοκαιρία και εξελίσσεται σε μια καταιγίδα-τέρας που αλλάζει δραματικά όλα τα δεδομένα στην περιοχή στην οποία εκδηλώνεται.

Τίποτε δεν προμήνυε ότι την εποχή της απόλυτης πρεμίας των πρώτων μηνών μου στην έδρα της Συμμαχίας θα ακολουθούσε μια χιονοστιβάδα εξελίξεων που θα την ταρακουνούσαν συθέμελα και, κυρίως, θα ταρακουνούσαν την παγκόσμια πολιτική και διπλωματική σκηνή.

Με γεγονότα που σου έκοβαν την ανάσα σε καθημερινή σχεδόν βάση, τα τέσσερα χρόνια μου στο ΝΑΤΟ εξελίχθηκαν σε ταραχώδη επαγγελματικά, ιδιαίτερα απαιτητικά και, παράλληλα, εξαιρετικά ενδιαφέροντα. Τολμώ να πω ότι ειδικά τα τρία χρόνια 2001-2003 άλλαξαν τον κόσμο όπως συνηθίζαμε να τον γνωρίζουμε. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Πρόεδρος George Bush με το γνωστό τεξανό ύφος του, «το 2004 ο κόσμος ήταν πολύ διαφορετικός». Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου άλλαξαν τα πάντα. Εισήγαγαν νέες ασύμμετρες απειλές, νέες διεθνείς ισορροπίες, νέους τρόπους σκέψης και νέες πολιτικές, με άμεσο αντίκτυπο στην καθημερινότητα εκατοντάδων εκατομμυρίων ανθρώπων, νέες μεθόδους στις διπλωματικές σχέσεις και στην αντιμετώπιση των κρίσεων. Με μια λέξη, ανέτρεψαν όλα τα μέχρι τότε γνωστά. Επιπλέον, δημιούργησαν και ενίσχυσαν αντιδραστικές και ανατρεπτικές δυνάμεις, κυρίως στον Αραβικό κόσμο, με μακροχρόνιες, ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις, τις οποίες ζούμε σήμερα. Και εμείς, οι 19 Μόνιμοι Αντιπρόσωποι-Μέλη του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου (North Atlantic Council – NAC), του θεσμικού πηγύτη της Συμμαχίας, συμμετείχαμε με τα επιτελεία μας σε αυτή τη διαδικασία ενεργά είκοσι τέσσερις ώρες την ημέρα, επτά ημέρες την εβδομάδα.

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, η Συμμαχία σηματοδεύτηκε από μια άνευ προηγουμένου αλλαγή στην πορεία της, σε μια

μεταβατική περίοδο κατά την οποία τα πάντα που σχετίζονταν με την εξωτερική πολιτική άλλαζαν συνεχώς. Η προσαρμογή είναι μια μακρόχρονη και, ως εκ τούτου, εξελικτική διαδικασία που από τη φύση της δεν έχει τέλος. Πάντα πίστευα ότι είναι απόλυτα αναγκαία. Προσαρμογή στο μυαλό μου δεν σήμαινε την απλή επίτευξη κάποιων συγκεκριμένων στόχων, τους οποίους στην καθημερινότητα η Συμμαχία κατάφερνε να εκπληρώσει μέσα από διάφορες δραστηριότητές της, αλλά κυρίως την αιτιολόγηση της ύπαρξής της προς όφελος όλων των Συμμάχων σε μια εποχή βαθιάς διεθνούς μεταλλαγής και εξαιρετικά απαιτητικών εξελίξεων.

Η αιτιολόγηση βασίζεται στο απλό γεγονός ότι κανείς δεν μπορεί να επιβιώσει μακροπρόθεσμα ως μονάδα. Και το ΝΑΤΟ, η πιο επιτυχημένη στρατιωτική συμμαχία –όπως ο τότε Γενικός Γραμματέας λόρδος Robertson συνήθιζε να λέει, ξεχνώντας προφανώς, όπως συνήθιζα να του επισημαίνω, την Αθηναική Συμμαχία μερικές χιλιάδες χρόνια πριν– παρείχε τότε αυτή τη βάση. Επειδή αυτό είναι το μόνο διεθνές forum όπου η πλειονότητα των πιο σημαντικών παικτών στις διεθνείς υποθέσεις μοιράζονται το ίδιο τραπέζι, μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις και να συζητήσουν τα περισσότερα από τα κρίσιμα ζητήματα με ίσους όρους και να έχουν την ευκαιρία και τη δυνατότητα αλληλοεπηρεασμού.

Κάποιος δικαιολογημένα μπορεί να ρωτήσει: Γιατί, τότε, το σύστημα σχεδόν απέτυχε σε αρκετές περιπτώσεις κατά την περίοδο 2001-2003, προκαλώντας πρωτοσέλιδα στον διεθνή Τύπο: «Είναι το ΝΑΤΟ νεκρό;» ή «Είναι το ΝΑΤΟ ένας ξεπερασμένος οργανισμός;». Πιστεύω ότι η απάντηση είναι σχετικά απλή. Το σύστημα δεν απέτυχε. Όλα τα συστατικά για μια συλλογική συμμαχική επιτυχία ήταν εκεί μπροστά στους Μόνιμους Αντι-

προσώπων των Συμμάχων. Οι παίκτες απέτυχαν επειδή υπήρξε μια εσφαλμένη ερμηνεία των πολλαπλών μηνυμάτων, που οδήγησε σε ατυχείς και λανθασμένους υπολογισμούς. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν στείλει στους Συμμάχους πεντακάθαρα όλα τα πιθανά μηνύματα μετά την 11η Σεπτεμβρίου, και ειδικότερα κατά τη διάρκεια των επισκέψεων του Βοηθού Υπουργού Εξωτερικών Richard Armitage στην έδρα της Συμμαχίας τον Σεπτέμβριο του 2001 και του ΝΑΤΟ στην Ουάσιγκτον τον Ιούνιο του 2002, μια καταλυτική για τις επερχόμενες εξελίξεις χρονική περίοδο πριν και μεταξύ των στρατιωτικών επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Σε πολλές συμμαχικές πρωτεύουσες είτε δεν άρεσαν αυτά τα μηνύματα είτε ξεπερνούσαν τις δυνατότητες χειρισμού τους και προτίμησαν να ταβάλουν στην κατάψυξη. Και αυτό έως ότου ήταν πολύ αργά για να αντιμετωπιστεί η κατάσταση συλλογικά. Στραβοπατήματα όπως αυτό δεν συμβαίνουν μεμονωμένα.

Ύστερα από σκαμπανεβάσματα πολλών μηνών, θα έλεγα ότι στα τέλη του 2003 το ΝΑΤΟ ήταν πλέον στον σωστό δρόμο και σε ένα καλό σημείο. Η τελευταία διεύρυνση το 1999, η οποία αύξησε τον αριθμό των Συμμάχων στους 19, κύλησε ομαλά. Η Συμμαχία λειτουργούσε για πρώτη φορά έξω από τη μέχρι τότε γνωστή και αποδεκτή ευρωπαϊκή περιοχή της, δηλαδή στο Αφγανιστάν. Η Συμμαχία ήταν παρούσα στα Βαλκάνια, έχοντας πετύχει σταθερότητα και θέσει σε δημοκρατική τροχιά μια ηφαιστειακή κατάσταση. Η Συμμαχία συνεργαζόταν για πρώτη φορά σε τόσο υψηλό και αναβαθμισμένο επίπεδο με τη Ρωσία, η οποία πίστευα και πιστεύω ότι είναι απολύτως απαραίτητος παράγοντας για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και τη σταθερότητα. Η Συμμαχία είχε βρει τον ελάχιστο παρονομαστή για συνεργασία με την Ευ-

ρωπαϊκή Ένωση, τον βασικό φυσικό της εταίρο. Επιπλέον, η Συμμαχία για πρώτη φορά στα χρονικά της είχε ενεργοποιήσει τον αρχικό λόγο ύπαρξής της, το Άρθρο 5 του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, και υλοποιήσει την απόφαση για δραστηριοποίηση εκτός των γνωστών και περιοριστικών μέχρι τότε γεωγραφικών ορίων της (mission out of area).

Από την άλλη πλευρά, η Ελληνική Κυβέρνηση, με βάση τις σχεδόν καθημερινές και πιεστικές, αλλά απόλυτα στοιχειοθετημένες, συστάσεις της Μόνιμης Αντιπροσωπείας, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση διάφορων πολιτικών, συνδιαμόρφωσε ή αποδέχτηκε και υποστήριξε τις περισσότερες από τις αποφάσεις της Συμμαχίας σε κρίσιμα ζητήματα, αποκτώντας ουσιαστική «φωνή», παρά τις έντονες, πολλές φορές, εσωτερικές αντιδράσεις στην Αθήνα, και πετυχαίνοντας να καταστεί, έστω και προσωρινά, σοβαρή παράμετρος στις εξελίξεις της περιοχής της. Και αυτό γιατί δεν ακολούθησα ούτε μία ημέρα την εύκολη γραμμή της γνωστής τακτικής «της πεπατημένης», δηλαδή «μην ενοχλείς την Αθήνα για να μη σε ενοχλεί». Πάντα προσπαθούσα να προσφέρω στην Κυβέρνηση και στην Κεντρική Υπηρεσία «μασημένη τροφή» στη βάση των επιτόπου εκτιμήσεών μου, συντελώντας καταλυτικά στη διαμόρφωση των οδηγιών μου. Η προσέγγισή μου αυτή δεν οφειλόταν σε έπαρση, αλλά στην πεποίθησή μου ότι στους διεθνείς οργανισμούς, όπου οι εξελίξεις κινούνται ταχύτατα και αλλάζουν από στιγμή σε στιγμή, όχι μόνο λόγω των γεγονότων, αλλά και ανάλογα με την πορεία των συζητήσεων, μόνο αυτός που έχει τις άμεσες προσλαμβάνουσες παραστάσεις της πορείας των διαβουλεύσεων, του κλίματος που επικρατεί και των ισορροπιών που διαμορφώνονται –πολλές φορές, «κάτω από το τραπέζι» και

στους διαδρόμους– μπορεί να αποφασίσει για τις καταλληλότερες αναλόγως των περιστάσεων ενέργειες. Αυτό, βέβαια, αναλαμβάνοντας πλήρως και ενσυνείδητα και όλες τις ευθύνες σε περίπτωση αποτυχίας.

Κατά την περίοδο, λοιπόν, αυτή η Ελλάδα ανέλαβε πολλές πρωτοβουλίες, γεγονός σπανιότατο για εκείνη. Ήταν ενεργά παρούσα σε όλες τις πολιτικές εξελίξεις και τις συνακόλουθες αποφάσεις και τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στα Δυτικά Βαλκάνια (Κόσοβο, ΠΓΔΜ, Αλβανία, Σερβία και Βοσνία-Ερζεγοβίνη), υποστήριξε την επίκληση και υλοποίηση του Άρθρου 5 (ενεργό στρατιωτική συμβολή) για τις ΗΠΑ και την εφαρμογή του Άρθρου 4 (προετοιμασία για ενεργό στρατιωτική συμβολή) στην περίπτωση της Τουρκίας, τάχθηκε υπέρ της υπέρβασης της βασικής αρχής για επιχειρήσεις εκτός της περιοχής, συμμετείχε καταλυτικά (αν και δεν το αναγνώρισε ποτέ) με τη ναυτική βάση της Σούδας στις επιχειρήσεις στο Ιράκ και ενεργά στις στρατιωτικές και ναυτικές επιχειρήσεις «ISAF» στο Αφγανιστάν και «Active Endeavor» στη Μεσόγειο, περιθωριοποίησε τις πάγιες επί δεκαετίες άσκοπες καθημερινές ελληνοτουρκικές τριβές στο ΝΑΤΟ προς όφελος των συμφερόντων των δύο χωρών, έπαιξε καταλυτικό ηγετικό ρόλο, σε καθημερινή συνεννόηση, για πρώτη φορά, με την Τουρκία, για την υποστήριξη της ένταξης των γειτονικών κρατών της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στο ΝΑΤΟ, βοήθησε αρκετά στην άρση αδιεξόδων στο θέμα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ/ESDP) και υποστήριζε με συνέπεια την απόλυτη ανάγκη της διατήρησης του διατλαντικού δεσμού, που κράτησε την Ευρώπη ζωντανή μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Δυστυχώς, το καθαρό κέρδος από τη σημαντική αναβάθμι-

ση του ειδικού βάρους της Ελλάδας και την ουσιαστική, τουλάχιστον για τα ελληνικά δεδομένα, δραστηριότητα μέσα στη Συμμαχία ήταν εκπληκτικά δυσανάλογα κατώτερο από αυτό που προσπορίστηκε τελικά η ελληνική πλευρά, και θα μπορούσε να υπάρξει ακόμα και με απλές κινήσεις τακτικής ή και σιωπηρής αποδοχής των προσφορών. Ο λόγος είναι πολύ απλός και γνωστός. Ονομάζεται εσωτερικές μικροκομματικές ισορροπίες, «πεζοδρόμιο», πολιτική ατολμία, πολιτικό κόστος και μεταφράζεται σε πολλές περιπτώσεις, για ικανοποίηση των εσωτερικών σκοπιμοτήτων, με τον όρο «αδιαπραγμάτευτα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα». Είναι ο λόγος που η Ελλάδα, παρόλο που διαθέτει μια οργανωμένη και αποδοτική Εξωτερική Υπηρεσία, μια Υπηρεσία που κατά γενική ομολογία λειτουργεί σε κατά πολύ ανώτερο επίπεδο από το υπόλοιπο Δημόσιο και εφάμιλλα με άλλες ευρωπαϊκές, δεν έχει συγκροτημένη εξωτερική πολιτική, δεν επιλύει βάσει σχεδίου προβλήματα δεκαετιών που υπονομεύουν σε καθημερινή βάση τα ουσιαστικά πολιτικά και οικονομικά συμφέροντά της και εμποδίζουν την ανάπτυξη πρωτοβουλιών. Εστιάζει απλώς όλες τις προσπάθειές της στον εκ των υστέρων περιορισμό των ζημιών που δημιουργεί και προκαλεί από μόνη της η κατάσταση αυτή.

Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι επί δεκαετίες μένουν ανοικτά κρισιμότητα ζητήματα, όπως, ενδεικτικά, οι ελληνοτουρκικές διαφορές, το Κυπριακό, το Σκοπιανό, οι ελληνοαλβανικές διαφορές, τορπιλίζοντας καίρια την ανάπτυξη του Αιγαίου, τη διείσδυση στα Βαλκάνια και τη δυναμική παρουσία στον άμεσο περίγυρο της Ελλάδας, στον «ζωτικό χώρο της». Ζητήματα που εμποδίζουν την εκμετάλλευση του ειδικού βάρους που προσδίδουν στην Αθήνα η γεωγραφική θέση της, η συμμετοχή της στην

Ευρωπαϊκή Ένωση και στο ΝΑΤΟ και θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση συγκεκριμένων στόχων, τουλάχιστον στις σχέσεις με τους γείτονες. Κανείς στο εσωτερικό δεν προβληματίζεται πώς είναι δυνατόν ύστερα από πολέμους που κόστισαν τη ζωή σε εκατομμύρια Γάλλους και Γερμανούς και τη μεταξύ τους αλλαγή συνόρων οι δύο χώρες να συνεργάζονται στενά σε καθημερινή βάση και να ηγούνται της Ευρώπης, και παράλληλα η Ελλάδα να διατηρεί ανοικτά και επίκαιρα σοβαρότητα και ιδιαίτερα επικίνδυνα προβλήματα με όλες τις γειτονικές χώρες. Πώς είναι δυνατόν η Ελλάδα ως μέλος και των δύο σημαντικότερων οργανισμών, με σαφές οικονομικό προβάδισμα και με πρωτοβουλίες καταλυτικής σημασίας για το μέλλον της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στις διευρύνσεις του ΝΑΤΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με οικονομική και στρατιωτική παρουσία στα Δυτικά Βαλκάνια, να μην είναι ικανή να παίξει κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια –που έφεραν τα πάνω κάτω στην περιοχή και στους ευάλωτους από κάθε άποψη γείτονες– απολύτως κανέναν μακροχρόνιο, ουσιαστικό, προς όφελός της ρόλο στην περιοχή της άμεσης γειτονιάς της.

Το τραγικό της όλης υπόθεσης και της αδυναμίας αποκόμισης του οποιουδήποτε κέρδους είναι ότι για όλα –πολιτικά, οικονομικά, πολιτιστικά– λέμε ότι ευθύνεται πάντα κάποιος ξένος, κάποιος τρίτος, κάποιος διαβολικός οργανισμός, κάποιος «ανθέλληνας». Ακόμα και το τελευταίο, ο όρος «φιλέλληνας-ανθέλληνας», είναι ελληνική εφεύρεση, από την εποχή της Επανάστασης του 1821, για να έχουμε τη δυνατότητα να επιρρίψουμε την ευθύνη σε κάποιον άλλο, τον οποιονδήποτε «ανθέλληνα» μας εξυπηρετεί τη δεδομένη στιγμή. Αρνούμαστε επίμονα να κοιτάξουμε την πραγματικότητα στα μάτια, να απο-

δεχτούμε τις τρομακτικές ευθύνες μας και να δεχτούμε ότι οι διεθνείς σχέσεις και η διπλωματία βασίζονται αποκλειστικά στη ρεαλιστική, μέχρι κυνισμού, ανάλυση και αντιμετώπιση των σχετικών καταστάσεων και προβλημάτων.

Πιστεύω απόλυτα, ύστερα από δεκαετίες στο «διπλωματικό πεζοδρόμιο» και στα πιο καίρια για την ελληνική πλευρά πόστα, ότι στις διπλωματικές αναλύσεις το συναισθηματικό εθνικό στοιχείο πρέπει να μένει εκτός εξίσωσης, γιατί, σε αντίθετη περίπτωση, οι όποιες αποφάσεις και χειρισμοί είναι καταδικασμένοι σε αποτυχία. Αυτή η συνταγή, της παρούσας της πραγματικής και χωρίς περιστροφές κατάστασης, είναι βέβαιο ότι ενοχλεί, εκνευρίζει και προβληματίζει έντονα τους πολιτικούς, τις κυβερνήσεις και τους πρωθυπουργούς. Παράλληλα, όμως, όπως αποδείχθηκε στην πράξη, με υπομονή και επιμονή γίνεται τελικά αποδεκτή. Το ερώτημα που ανακύπτει και πάλι είναι: Γιατί, τότε, δεν υπάρχουν συγκεκριμένα οφέλη; Δυστυχώς, τα αποτελέσματα είναι αντιστρόφως ανάλογα, γιατί, ενώ η πραγματικότητα, όπως την έζησα, γίνεται αποδεκτή κατά τις εσωτερικές μας συζητήσεις στο εξωτερικό, ελάχιστα υλοποιούνται μετά την επιστροφή των πολιτικών στην Αθήνα, όπου έρχονται σε αντιπαράθεση με τη μικροκομματική πραγματικότητα και στις περισσότερες περιπτώσεις υποκύπτουν και ακολουθούν εκ διαμέτρου αντίθετη γραμμή.

Στο πλαίσιο αυτό ειδικότερα, όσον αφορά το ΝΑΤΟ, έχει παγιωθεί η αντίληψη στην ελληνική κοινή γνώμη ότι είναι η αιτία του κακού για τις περισσότερες από τις αποτυχημένες πολιτικές και επιλογές της ελληνικής πλευράς. Δεν είναι τυχαία η πλατιά απήχηση που είχαν συνθήματα όπως τα «ΝΑΤΟ-ΣΙΑ-ΠΡΟΔΟΣΙΑ» και «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο», και μάλιστα

σε περιόδους που η Ελλάδα ωφελήθηκε σημαντικότερα από τη συμμετοχή της στη Συμμαχία και στην Ένωση. Σε μια στρατιωτική και μια οικονομική κατασκευή στις οποίες οι χώρες που μετέχουν όχι μόνο μετέχουν οικειοθελώς, αλλά παρακαλούν και προσπαθούν χρόνια για να καταστούν μέλη, προκειμένου να αποκομίσουν τα οφέλη που τους προσφέρονται και μάλιστα με ένα εξαιρετικά σημαντικό πακέτο δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων η άμεση συμμετοχή στις διαδικασίες της διαμόρφωσης (decision shaping) και λήψης (decision making) των αποφάσεων, και αυτό με συμπλήρωμα το μοναδικό δικαίωμα της αρνησικυρίας (veto), που είναι μία από τις ουσιαστικές διαφορές του ΝΑΤΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης από όλους τους διεθνείς οργανισμούς. Και τούτο γιατί δεν πρόκειται για οργανισμούς, αλλά για μια στρατιωτική Συμμαχία και μια πολιτικο-οικονομική Ένωση με συγκεκριμένα δικαιώματα και ευθύνες. Αυτά είναι δεδομένα καταλυτικής σημασίας, τα οποία σπανιότατα εξηγούνται στον ευρύ πληθυσμό, για τον απλό λόγο ότι αποτελούν τον ευκολότερο τρόπο να μεταβιβαστούν σε κάποιον τρίτο οι ευθύνες για τις αστοχίες, τις λανθασμένες κινήσεις και τις αποφάσεις μας την κατάλληλη στιγμή, με στόχο τη διατήρηση των εσωτερικών πολιτικών ισορροπιών και την αποφυγή του οποιουδήποτε πολιτικού κόστους.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω για μία ακόμη φορά θερμά όλους τους τότε συνεργάτες μου από τα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας που υπό την άμεση παρακολούθηση και συντονισμό του Αναπληρωτή Μόνιμου Αντιπροσώπου Πρέσβη κ. Θρασύβουλου Σταματόπουλου και κάτω από συνεχή εικοσιτετράωρη πίεση έβγαλαν σε όλες τις επιτροπές και τα επίπεδα την Ελλάδα αλώβητη από την Τέλεια Καταιγίδα.

“ Με γεγονότα που σου έκοβαν την ανάσα σε καθημερινή σχεδόν βάση, τα τέσσερα χρόνια μου στο NATO εξελίχθηκαν σε ταραχώδη επαγγελματικά, ιδιαίτερα απαιτητικά και, παράλληλα, εξαιρετικά ενδιαφέροντα. Τολμώ να πω ότι ειδικά τα τρία χρόνια 2001-2003 άλλαξαν τον κόσμο όπως συνηθίζαμε να τον γνωρίζουμε. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου άλλαξαν τα πάντα. Εισήγαγαν νέες ασύμμετρες απειλές, νέες διεθνείς ισορροπίες, νέους τρόπους σκέψης και νέες πολιτικές, νέες μεθόδους στις διπλωματικές σχέσεις και στην αντιμετώπιση των κρίσεων. Με μια λέξη, ανέτρεψαν όλα τα μέχρι τότε γνωστά. Επιπλέον, δημιούργησαν και ενίσχυσαν αντιδραστικές και ανατρεπτικές δυνάμεις, κυρίως στον αραβικό κόσμο, με μακροχρόνιες, ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις, τις οποίες ζούμε σήμερα. ”

Ο Πρέσβης Βασίλης Κασκαρέλης, Μόνιμος Αντιπρόσωπος της χώρας μας στο NATO την περίοδο 2000-2004, καταγράφει την προσωπική του εμπειρία μιας τετραετίας που άλλαξε τον κόσμο. Οι αρχές και οι πρακτικές της διεθνούς διπλωματίας, οι προτεραιότητες της Ελλάδας, το βάρος των εξελίξεων και οι άνθρωποι που καλούνται να τις διαχειριστούν: Με άμεσο ύφος και περιεκτική γλώσσα, ο συγγραφέας μάς μεταφέρει πίσω από τις κάμερες, ρίχνοντας φως στα παρασκήνια του διεθνούς οργανισμού και σκιαγραφώντας τους παράγοντες που διαμόρφωσαν τη σημερινή πραγματικότητα.

ISBN:978-618-03-0839-6

9 786180 308396

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. 80839